

Afrika sett med afrikanske øyne. Afrikansk litteratur på engelsk og fransk

Ingse Skattum
Professor emeritus
Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Universitetet i Oslo

1

Plan

- 1. Innledning
- 2. Språksituasjonen
- 3. Muntlig litteratur – skriftlig litteratur
- 4. Négritude
- 5. Anti-kolonialisme
- 6. Kritikk av de nye, svarte lederne
- 7. Kvinnelige forfattere
- 8. Konklusjon

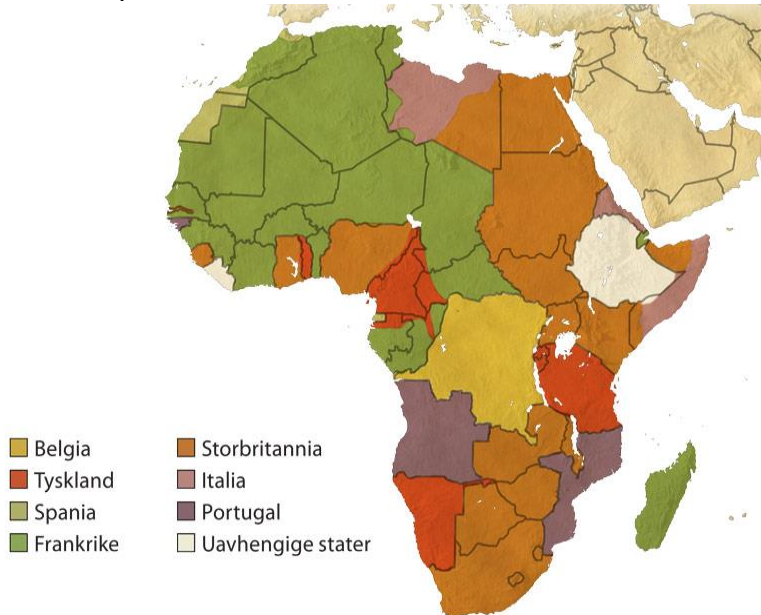
2

1. 54 stater i Afrika og Det Indiske hav

3

1. Europeiske kolonimakter før 1. verdenskrig

4

2. Språksituasjonen i dag

- 6 stater nord for Sahara
- 4 stater i Det Indiske hav
- 44 stater sør for Sahara (ca. 2000 afrikanske språk)
- Offisielle språk (alene eller sammen med andre språk) i de 54 statene
 - engelsk (22 stater)
 - fransk (22 stater)
 - portugisisk (6 stater)
 - spansk (1 stat)
 - arabisk: (12 stater)
 - afrikanske språk (13 stater, 28 språk)
 - kreolsk (blandingsspråk) (2 stater)
 - afrikaans (avledet av nederlandsk) (1)
- Undervisningsspråk:
 - Europeiske språk
 - Europeiske og afrikanske språk (flerspråklig undervisning)
 - Afrikanske språk: Etiopia

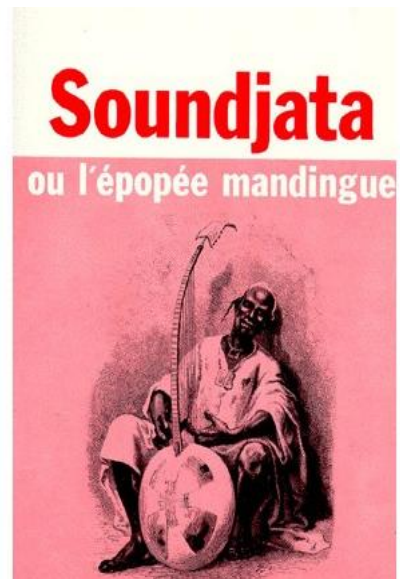
5

3. Fra muntlig til skriftlig litteratur Epos

Sundjata, grunnlegger av Mali-riket
1200-tallet

D.T. Niane: *Soundjata ou l'épopée mandingue*
(1960).

Sundjata. Manding-folkets epos (Verdens hellige skrifter) (2014).

6

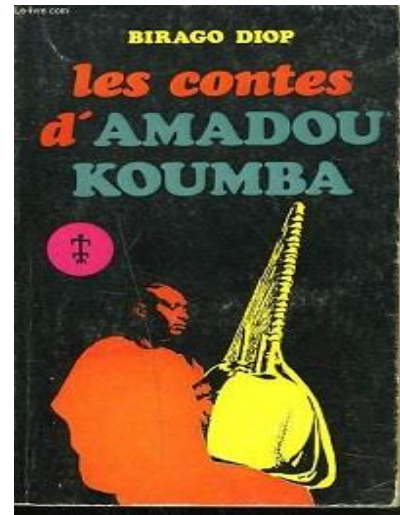
3. Fra muntlig til skriftlig litteratur Folkeeventyr

Birago Diop

Les contes d'Amadou Koumba (1947) /

Tales of Amadou Koumba (1966)

Nouveaux contes d'Amadou Koumba
(1958)

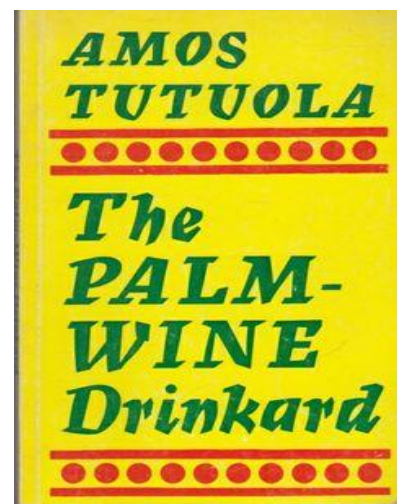
7

3. Roman basert på folkeeventyr

Amos Tutuola (yoruba)

*The Palm-Wine Drinkard
and His Dead Palm-Wine Tapster in the Dead's
Town* (1952)

«Rotten English»

8

4. Négritude 1930-40

- **Anerkjennelse av svart kultur (Afrika og diaspora)**

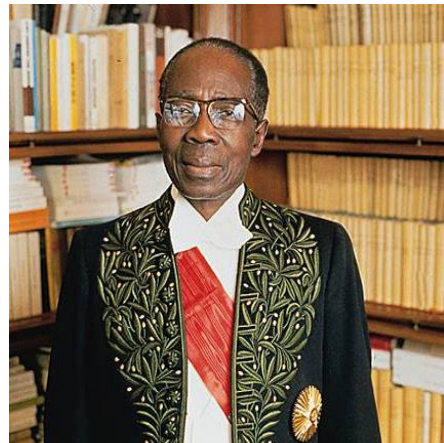
- *Anthologie de la nouvelle poésie nègre et malgache*, redigert av Senghor (1948).
- Jean-Paul Sartre, forord: «Orphée noir» ('Svart Orfeus'):

- **«...spottet, undertrykt, reiser han seg og plukker opp ordet «neger» som er blitt kastet etter ham som en sten, stolt står han frem som svart, i møte med den hvite mann.»** (s. xiv, min oversettelse)

9

4. Léopold Sédar Senghor (1906-2001) Senegal

- Mange diktsamlinger (samlet i *Poèmes* (1986) *Senghors sanger. Gjendiktninger* (1976) av Kolbein Falkeid.
- 5 bind med essays (*Liberté I-V*).
- Innvalgt i l'Académie française i 1983 som første og hittil eneste afrikaner blant de 40 «udødelige».
- Deputert til den franske nasjonalforsamlingen i 1945, deltok i utarbeidelsen av den IV Republikk.
- Minister i den franske regjering 1955-56.
- President i Senegal ved uavhengigheten i 1960.
- Gikk av frivillig i 1980 som den første afrikanske president.

10

4. Négritude: Kritikk

«A tiger does not announce his tigritude, he pounces.»
(Wole Soyinka, Berlin 1964)

11

5. Camara Laye (1928-1980) Guinea (malinké)

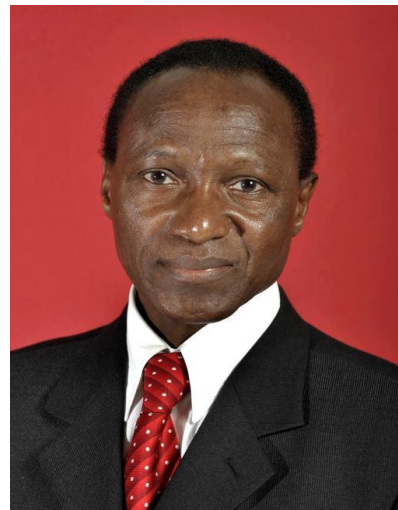
Omstridt

***L'enfant noir* (1953) / *The African Child* (1959)**

Om oppveksten nord i Guinea.

***Le regard du roi* (1954) / *The Radiance of the King* (1965)**

Hvit mann søker frelse i Afrika. Åndelig søken, sufisme.

12

5. Antikolonialisme
 Mongo Beti (1932-2001)
 Kamerun

Le pauvre Christ de Bomba (1956)

Den evige far i Bomba (1979)

«Den evige far» er tilnavnet på pastor Drumont.

Boyen Denis skriver dagbok og fremstiller Pastor Drumont med stor beundring, mens leseren ser bak ordene.

Satire over misjonens rolle i Afrika.

Kirken støttet koloniseringen.

Flere romaner mot Afrikas diktatorer og mot korrupsjon. Satire.

32 år i eksil i Frankrike.

13

5. Sembène Ousmane (1923-2007)
 Senegal

Les bouts de bois de Dieu (1960) / God's Bits of Wood (1970).

Véhi-Ciosane ou Blanche-Genèse suivi de Le mandat (1966)

Når røtter losnar. To noveller frå Senegal. Véhi-Ciosane eller Nytt liv, Pengetilvisinga (1979)

14

5. Cheikh Hamidou Kane (1928-) Senegal

***L'Aventure ambiguë* (1961)**

***Ambiguous Adventure* (1963)**

***Beretninger om ilden og verdens mørke.*
(2017)**

Samba Diallo blir sendt på fransk skole:
skal lære å «vinne uten å ha rett».

Samba blir slitt mellom muslimsk tro og vestlig
materialisme.

15

5. Chinua Achebe (1930-2013) Nigeria (ibo)

***Things Fall Apart* (1958)**

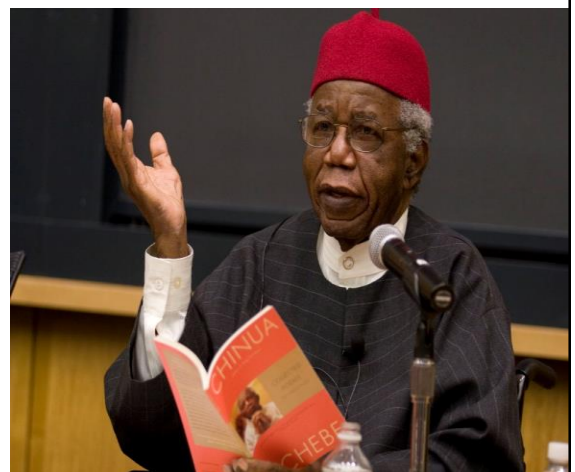
***Mønsteret rakner* (1966)**

Handlingen er lagt til 1890-tallet, til det før-
koloniale og koloniale samfunn i Nigeria.

Første del av romanen skildrer landsbyliv og
ibo-tradisjoner

De to siste delene viser følgene for iboene av
britisk kolonivelde og kristen misjon.

«I feel that English will be able to carry the
weight of my African experience. But it will
have to be a new English.»

16

5. Ngugi wa Thiong'o (1938-) Kenya (kikuyu)

En overgangsfigur mellom Achebe og yngre generasjoner.

***Weep not child* (1964).**

Barndom under Mau-Mau-opprøret (1952-1960).

***The Devil on the Cross* (1982)**

***Djevelen på korset* (1984)**

***Decolonising the Mind. The Politics of Language in African Literature* (1986).**

17

6. Kritikk av uavhengighetens ledere Ahmadou Kourouma (1928-2011) Elfenbenskysten (malinké)

***Les soleils des indépendances* (1968)**

***Uavhengighetens soler* (2006)**

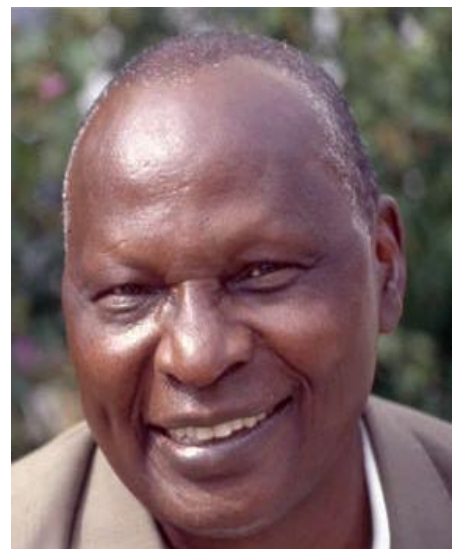
'Sol' betyr både sol og epoke på malinké.

Fama slåss mot kolonimakten: «politikkens soler»

Fornyer fransk med uttrykk fra malinké.

***Allah n'est pas obligé* (2000) / *Allah skylder ingen noe* (2002).**

Om barnesoldater i Sierra Leone og Liberia.
Gatefransk

18

6. Wole Soyinka (1934-) Nigeria (yoruba)

Nobel-prisen i litteratur 1986 som første svarte afrikaner.

Drama, lyrikk, romaner, selvbiografi, essays, litteraturkritikk.

Bruker yoruba mytologi i vestlige litterære former.

The Interpreters (1965)

Tolkene (1980).

Roman om moralsk forfall.

Death and the King's Horseman (1975).

Hans fremste poetiske drama. Yoruba-folkets verdensanskuelse

Idanre and Other Poems (1967).

Hans viktigste diktsamling. Yoruba filosofi: dødsriket og de levendes rike er forbundet.

19

6. Alain Mabanckou (1966-) Kongo-Brazzaville

- Romaner, diktsamlinger, essays.
- Spresk språk, humor. Afrikanske fabler parodierte.

- ***Verre cassé (2005)***

- ***Knust glass (2008)***

- ***Demain j'aurai vingt ans (2010)***

- ***I morgen blir jeg tjue (2012)***

20

Gaël Faye (Burundi) (1982-)

Gaël Faye er født i Burundi i 1982 av fransk far og rwandesisk mor. Kom til Frankrike som 13-åring. Debutbok:

***Petit pays* (2016)**

***Lille land* (2018)**

Hovedpersonen er en ung gutt som opplever borgerkrigen mellom hutuer og tutsier i Burundi.

21

7. Kvinnelige forfattere Buchi Emechita (1944-2017) Nigeria (ibo)/England

Romaner, teater, barnebøker. Mer enn 20 bøker.

Bosatt i London.

***Second-Class Citizen* (1974)**

***Annenrangs borger* (1989)**

Afrikansk alenemor i London. Rasisme.

***The Joys of Motherhood* (1979)**

En kvinnes største glede (1982).

Ironisk tittel, morsrollen i Afrika er i endring.

22

7. Mariama Bâ (1929-1981) Senegal

Første kvinnelige romanforfatter fra det frankofone Afrika.

Kritikk av det postkoloniale senegalesiske samfunnet og kvinnens stilling.

***Une si longue lettre* (1979)**

***Brev fra Senegal* (1981)**

Kritikk av polygami. En original brevroman.

***Un chant écarlate* (1984)**

***Scarlet Song* (1986)**

Blandingsekteskap. Kjærligheten overlever ikke fordommer mot en hvit kvinne i Senegal.

23

7. Chimamanda Ngozi Adichie (1977-) Nigeria (ibo) / USA

Suksessforfatter. Romaner, noveller, essays. Alle oversatt til norsk.

***Purple Hibiscus* (2003)**

***Dyprød hibiscus* (2006)**. Roman

***Half of a Yellow Sun* (2006)**

***En halv gul sol* (2007)**. Roman

***Americanah* (2013)**

***Americanah* (2013)**. Roman

***The thing around your neck* (2009) /
Kvelningsfønmelser (2009)**. Noveller.

***We Should All Be Feminists* (2014) / *Vi burde alle
være feminister* (2015)**. Essays

24

7.

7. Adichie

*En halv gul sol**(Tittelen viser til Biafras flagg)*

Historisk roman med fem sentrale, fiktive personer. Engasjement i krigen, kjærlighetsforhold,

Handlingen er lagt til tiden før og under Biafra-krigen (1967-70). Veksler mellom tidlig og sent 60-tall, frem til krigen slutter. Etniske stridigheter til grunn for krigen

Boken beskriver hvordan Nigerias regjering hindret humanitær hjelp til sivile, som sultet og døde i tusenvis.

25

8. Konklusjon

- Stil:
- Afrikanisering av europeiske språk
- Bruk av muntlig litteratur

26

8. Konklusjon

Sentrale tema

- Tradisjon/modernitet
 - Afrikanske tradisjoner (positivt og / eller negativt)
- Antikolonialisme
- Kritikk av de svarte elitene (korrupsjon, vold)
- Krig (særlig Biafrakrigen og barnesoldater)
- Kvinnens stilling (likestilling, polygami)

27

Neige sur Paris – Paris i snø Skrevet julaften 1942, utgitt i 1945

Herre, du besøkte Paris på fødselsdagen din,
fordi byen var blitt ussel og vond.
Du rensset den med ubestikkelig kulde: den hvite døden.
I morges heiste til og med fabrikkpipene forsonlig
det hvite flagget –
«Fred til alle mennesker med god vilje.»
Herre, du tilbød vår frynsete verden, det splittede Spania,
det forpinte Europa
din snøfred.
Og opprørerne avfyrt de fjorten hundre kanonene sine
mot dine fjell av fred.

28

Herre, jeg har godtatt den hvite kulden din
 som svir mer enn salt.
 Se, hjertet mitt smelter som snø i solskinnet.
 Jeg glemmer
 de hvite hendene som laget våpen og ødela kongeriker,
 hendene som pisket slaver og pisket deg,
 de støvete hendene som slo deg, de hvitpudrede hendene som slo meg, de
 skråsikre hendene
 som overlot meg til ensomheten og hatet,
 de hvite hendene som hogg ned den høye skogen i Afrika,
 som felte de ranke og trygge saratrærne i Afrikas hjerte –
 de som var like vakre som de første menneskene du skapte med de brune
 hendene dine.

29

De hogg urskogen ned for å lage jernbanesviller av den.
 De fjernet Afrikas skog for å utbre sivilisasjonen
 som jo manglet hos folk!
 Bare en liten rest av hatet mitt oppgir jeg ikke, Herre. Ikke ennå.
 Avskyen for diplomater som i dag flekker tenner i store glis
 og i morgen driver tuskhandel med svart kjøtt.
 Hjertet mitt, Herre, har smeltet som snøen på hustakene i Paris
 når solskinnet drysser fra din godhet.
 Det er vennlig mot fiendene mine, brødrene mine
 med de snøfrie hvite hendene,
 fordi dugghender stryker de brennende kinnene mine
 Om natten.

30